

LATVIJAS REPUBLIKAS 12. SAEIMAS

Juridiskās komisijas deputātu darba grupas Valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēšanas kārtības izvērtēšanai sēdes

PROTOKOLS Nr.11

2017. gada 21. martā

Rīgā, Jēkaba ielā 6/8, 207. telpā

Sēde sākas plkst. 15.00., beidzas plkst. 16.33.

Sēdi vada darba grupas vadītājs, LU JF profesors, Dr.iur. **Ringolds Balodis**

Piedalās:

darba grupas locekļi:

Jūlija Stepaņenko;

Inga Bite;

Guntis Kalniņš;

Imants Parādnieks;

Latvijas Republikas Valsts prezidents (2007.-2011.) **Valdis Zatlers;**

Latvijas Republikas Saeimas priekšsēdētāja (1995.-1996.), profesore **Iлга Kreituse;**

12. Saeimas deputāts (15.02.2015.-03.09.2015.) **Ivars Brīvers;**

12. Saeimas deputāts **Romāns Mežeckis;**

Krimināltiesību eksperte **Juta Striķe;**

Pētījumu centra SKDS direktors **Arnis Kaktiņš;**

Politologs **Filips Rajeviskis;**

Latvijas Pašvaldību savienības vecākais padomnieks **Māris Pūķis;**

LU JF profesors, Dr. iur. **Jānis Lazdiņš;**

Tieslietu ministrijas Valststiesību departamenta vadītāja, Dr. iur. **Anda Smiltēna;**

Satversmes tiesas padomniece **Dita Plepa;**

BA "Turība" JF profesors, Dr.iur. **Aivars Endziņš;**

Satversmes tiesas tiesnese, LU JF profesore, Dr. iur. **Sanita Osipova;**

Akadēmiķis, prof. Dr.habil.sc.pol., Dr.iur. **Tālavš Jundzis;**

Valsts prezidenta konstitucionālo tiesību padomnieks, LU JF Tiesību teorijas un
vēstures zinātņu katedras vadītājs, doc., Dr.iur. **Jānis Pleps;**

Publisko tiesību institūta direktors **Arvīds Dravnieks;**

Jurists, Satversmes zinātnisko komentāru komentētājs Dr. iur. **Artūrs Caics**;
Latvijas Republikas ģenerālprokurors **Ēriks Kalnmeiers**;
Satversmes tiesas priekšsēdētāja padomniece, Satversmes zinātnisko komentāru komentētāja **Laila Jurcēna**;
Satversmes tiesas Juridiskā departamenta vadītāja, Satversmes zinātnisko komentāru komentētāja **Alla Spale**;
LU JF profesors, Dr. iur. **Uldis Krastiņš**;
Zvērināts advokāts, Satversmes zinātnisko komentāru komentētājs **Kristaps Hahelis**;
Latvijas Juristu biedrības prezidents **Aivars Borovkova**;
B/A Turība JF doktorante, Satversmes zinātnisko komentāru komentētāja zvērināta advokāte **Viola Supe**.

DARBA KĀRTĪBA

1. Par Valsts prezidenta imunitāti (Latvijas Republikas Satversmes 54. pants)

(Satversmes 54. panta komentāra autores Mg. iur. **Laila Jurcēna**, Mg. iur. **Alla Spale**)

2. Par Valsts prezidenta ievēlēšanas modeli (Latvijas Republikas Satversmes 35. un 36. pants)

(Satversmes 35. un 36. panta komentāra līdzautors Mg. iur. **Kristaps Hahelis**)

Darba kārtības 1. punkts

R. Balodis atklāj sēdi. Informē, ka pateicoties VSIA "Latvijas Vēstnesis" pretimnākšanai, klātesošajiem ir izdalīts Satversmes 35. un 36. panta zinātniskais komentārs un ievads no vēl nepublicētas grāmatas (komentāra autori: prof. Dr. iur. Ringolds Balodis, asoc. prof. Dr. iur. Annija Kārklīņa, Mg. iur. Kristaps Hahelis). Atzīmē, ka šī ir pēdējā darba grupas sēde kopā ar ekspertiem un lietpratējiem. Turpmākajās darba grupas sēdēs tiks skatīts un pieņemts atzinums. Šajās sēdēs dalību ņems tikai darba grupas locekļi – deputāti. Izklāsta darba kārtību, pauž viedokli, ka Satversmes 54. pants nav jāgroza, tas ir visai izsmeļošs. Valsts prezidenta kriminālprocesuālā imunitāte ir cieši saistīta ar Valsts prezidenta atstādināšanas procedūru, kuras Latvijā faktiski nav. Darba grupas ierosinājumi saistībā ar impīčmentu ir cieši saistīti ar izskatāmo Satversmes normu. Dod vārdu referentei.

L. Jurcēna iepazīstina klātesošos ar Satversmes 54. panta saturu.¹ Norāda, ka saistībā ar Valsts prezidenta krimināltiesisko imunitāti, Satversmē nav nepieciešami grozījumi. Tomēr likumos būtu jāparedz speciāls regulējums. Tiesiskā valstī jebkuri izņēmumi no vispārējās kārtības ir jāregulē normatīvi. Atzīmē, ka, piemēram, Kriminālprocesa likumā un likumā „Par tiesu varu” ir noteikts, ka kriminālprocesu pret

¹ Prezentācija pieejama: <https://goo.gl/3bRcFV>, sēdes videoieraksts pieejams: <https://goo.gl/G0GLjd>.

tiesnesi var uzsākt ar ģenerālprokurora lēmumu, bet tiesnesi var apcietināt tikai ar īpaši pilnvarota Augstākās tiesas tiesneša lēmumu. Turpretī Valsts prezidentam šāds speciāls regulējums nav noteikts.

U. Krastiņš atzīmē, ka Satversmē un Kriminālprocesa likumā lietotie termini atšķiras, kas var radīt neskaidrības. Uzskata, ka terminoloģisks juceklis var izraisīt problēmas. No tā ir jācenšas izvairīties, apzinoties, ka Satversme ir pagājušā gadsimta sākumā rakstīta.

J. Striķe norāda, ka praksē, par spīti teorijā paustajām atziņām, personas, kuras ir pilnvarotas veikt kriminālprocesu, normu varētu interpretēt tā, ka gan kratīšanu, gan aizturēšanu un citas procesuālās darbības Valsts prezidentam var veikt tāpat kā jebkuram cilvēkam. Pauž viedokli, ka no Satversmes vajadzētu svītrot noteikumu, ka kratīšanas veikšanai attiecībā uz Saeimas deputātu, ir nepieciešama Saeimas piekrišana, jo prakse pierāda, ka tādējādi tiek zaudēts pārsteiguma moments un kratīšanas izdarīšana kļūst bezjēdzīga.

Ē. Kalnmeiers piekrīt L. Jurcēnas paustajam viedoklim, ka saistībā ar Valsts prezidenta krimināltiesisko imunitāti likumos būtu jānosaka speciāls regulējums. Nav normāli, ka kriminālprocesu pret Valsts prezidentu var uzsākt jebkura pilnvarotā persona.

Notiek diskusija, kurā savus viedokļus pauž A. Endziņš, I. Kreituse, A. Spale, A. Borovkovs, I. Bite, L. Jurcēna.

V. Zatlērs pauž viedokli, kam piekrīt visi klātesošie darba grupas locekļi un eksperti par to, ka Latvijā ir jāievieš Valsts prezidenta impīčmenta procedūra, kurā daudz objektīvāk varētu izvērtēt Valsts prezidenta iespējamus likumpārkāpumus.

Darba kārtības 2. punkts

K. Hahelis sniedz prezentāciju par Satversmes 35. un 36. panta saturu.² Norāda, ka Valsts prezidenta funkciju apjoms nav saistīts ar ievēlēšanas modeli. Mainot Valsts prezidenta ievēlēšanas modeli no Saeimas uz Saeimas un pašvaldību deputātu kolēģijas vai visas tautas vēlētu prezidentu, Valsts prezidenta funkcijas var palikt esošajos ietvaros.

A. Kaktiņš informē, ka statistikas dati liecina, ka tautā ir stabils un ilgstošs atbalsts tautas vēlētam prezidentam (attieksme pret apgalvojumu „Latvijas prezidentu ir jāievēl Latvijas tautai, nevis Saeimas deputātiem”, pilnībā piekrīt vai drīzāk piekrīt 1999. gadā 78%, 2001. gadā 79%, 2002. gadā 78%, 2003. gadā 80%, 2004. gadā 78%, 2005. gadā 77%, 2006. gadā 81%, 2007. gadā 80%, 2008. gadā 74%, 2009. gadā 82%, 2010. gadā 82%, 2011. gadā 86%, 2012. gadā 80%, 2013. gadā 83%, 2014. gadā 82%, 2015. gadā 70%, 2016. gadā 75%, 2017. gadā 79%). Vērš uzmanību uz to, ka ir milzīga starpība starp sabiedrības uzticību Valsts prezidentam (2016. gada decembrī Valsts prezidentam pilnībā uzticējās 9.6% respondenti, bet drīzāk uzticējās 47.9%), un uzticību Saeimai (2016. gada decembrī Saeimai pilnībā uzticējās 0.6% respondenti, bet drīzāk uzticējās 11.1%), un politiskajām partijām (2016. gada decembrī politiskajām partijām pilnībā uzticējās 0.4% respondenti, bet drīzāk uzticējās 6.1%). Samērā augsts uzticības līmenis ir pašvaldībām (2016. gada decembrī vietējai pašvaldībai pilnībā uzticējās 6.9%

---

² Prezentācija pieejama: <https://goo.gl/vqMgxl>, sēdes videoieraksts pieejams: <https://goo.gl/G0GLjd>.

respondenti, bet drīzāk uzticējās 47.8%).³ Turklāt šāda situācija pastāv ilgstoši. Zemais uzticības līmenis apdraud varas leģitimitāti.

T. Jundzis uzskata, ka esošā prezidenta ievēlēšanas kārtība ir jāmaina. Ieviešot tautas vēlēšanu prezidentu pastāv risks, ka prezidenta vēlēšanu kampaņām tiks tērēti lieli līdzekļi, tādējādi vēlēšanu rezultātus nesamērīgi noteiks piesaistītās naudas apjoms. Turklāt prezidentam šo naudu nāksies atpelnīt. Atzīmē, ka Lietuvā tiek pausts viedoklis, ka tautas vēlētais prezidents nav nemaz tik labs, jo prezidentu vēlot no tautas, pieaug prezidenta populisms. Turklāt pastāv spēcīga konfrontācija starp prezidentu un parlamentu. Tāpēc uzskata, ka optimāls variants būtu veidot speciālu kolēģiju, kas sastāvētu no Saeimas un pašvaldību deputātiem. Tādējādi tiktu palielināta prezidenta leģitimitāte un pašvaldību ietekme.

F. Rajeviskis norāda, ka, ja Valsts prezidenta vēlēšanām piesaistītu pašvaldību deputātus, tad, vai veidotos saikne starp prezidentu un pašvaldībām? Ko prezidents darītu pašvaldību labā un vai tā vispār ir prezidenta funkcija tiešā veidā kalpot pašvaldībām?

M. Pūķis pauž viedokli, ka pašvaldības nebūtu pret, ja tās tiktu iesaistītas prezidenta vēlēšanās. Tas, ka pašvaldības tiktu piesaistītas prezidenta vēlēšanām, nenozīmē, ka iestāsies prezidenta atkarība no pašvaldībām. Domājams, ka pie šāda modeļa palielinātos prezidenta leģitimitāte.

I. Kreituse norāda, ka ir aizskaroši teikt, ka „tauta ir dumja, tauta ir nopērkama, tauta ir populisma pakļautībā.” Toties, kad ir jāvēl Saeimas un pašvaldību deputāti, šāda argumentācija netiek lietota. Atbalsta tautas vēlēšanu prezidentu, bet ar paplašinātām pilnvarām, tas jo sevišķi attiecas uz prezidenta tiesībām ietekmēt Ministru kabineta darbību. Atbalstāms būtu arī modelis par pašvaldību deputātu piesaisti, jo tādējādi tiktu mazināta Saeimā pārstāvēto partiju ietekme, bet šādu modeli var ieviest tikai tad, kad ir stabila pašvaldību sistēma un pašvaldību reforma ir galīga. Ja paliek pie Saeimas vēlēšanu prezidentu, tad ir jānosaka, ka prezidentu ievēl ar 2/3 balsu vairākumu.

A. Borovkovs uzskata, ka ir jāuzlabo Saeimas darba kvalitāte, tad esošā prezidenta ievēlēšanas kārtība, iespējams, nebūtu nemaz jāgroza. Atzīmē, ka šīs darba grupas darbs pierāda, ka šāda veida juridiskas diskusijas ir nepieciešamas regulāri.

V. Zatlērs uzskata, ka esošā Valsts prezidenta ievēlēšanas kārtība nav jāmaina. Saistībā ar tautas vēlēšanu prezidentu norāda, ka ir naivi domāt, ka tiks ievēlēts kāds labāks kandidāts. Pie pašreizējās kārtības tiek ievēlēta persona, par kuru Saeimā pārstāvētās partijas ir panākušas kompromisu. Toties, ja prezidentu vēlē tauta, tad vēlēšanu process būs nežēlīga bezkompromisu cīņa, kurā uzvarēs kādas noteiktas partijas kandidāts. Prezidentu neievēlēs populistu, prezidentu ievēlēs nauda. Kā piemēru min Ivetas Grigules ievēlēšanu Eiropas Savienības parlamentā.

Pašvaldību deputātu piesaistīšana novedīs pie varas koncentrēšanas politisko partiju rokās, jo pašvaldības ir tādā „krāsa”, kādā ir valdošā koalīcija. Nosakot, ka prezidentu ievēl Saeima ar 2/3 balsu vairākumu, var izveidoties situācija, kad prezidents vispār netiek ievēlēts, kā tas ir bijis Moldovā. Nav jādiskutē par prezidenta ievēlēšanas modeļa maiņu, bet par pilnvaru modificēšanu. Turklāt pie esošās kārtības būtu jānosaka, ka prezidentu ievēl atklātā balsojumā.

J. Lazdiņš norāda, ka ievērojot tautas plašo atbalstu tautas vēlētam prezidentam, un zemo uzticības līmeni Saeimai, būtu jāievieš tautas vēlētais prezidents, vai kā kompromiss, prezidenta ievēlēšanai jāpiesaista pašvaldības.

I. Brīvers pauž atbalstu tautas vēlētam prezidentam.

---

³ A. Kaktiņš izmantoja [Pētījumu centra „SKDS”](#) datus.

R. Balodis uzskata, ka esošais prezidenta ievēlēšanas modelis ir jāmaina. Vislabāk būtu pāriet uz tautas vēlētu prezidentu, vai negūstot politisku atbalstu šādai reformai, vajadzētu vismaz noteikt, ka prezidentu ievēl Saeimas un pašvaldību deputāti. Tas palielinātu prezidenta leģitimitāti un tautas iesaisti lēmuma pieņemšanā. Sliktākajā gadījumā, ja neizdodas panākt kompromisu, prezidenta leģitimitāte būtu jāstiprina nosakot, ka prezidents tiek ievēlēts ar 2/3 Saeimas deputātu balsu vairākumu. Tā kā Valsts prezidenta funkciju apjoms nav pilnībā saistīts ar ievēlēšanas modeli, tad jautājumu par funkciju paplašināšanu var skatīt pēc ievēlēšanas modeļa maiņas. Darba grupas sēdēs paustie viedokļi liecina, ka attiecībā uz prezidenta pilnvarām Latvijas valsts iekārtā, vismaz pagaidām nav nepieciešamas kardinālas izmaiņas, un ir saglabājams parlamentāras republikas modelis, bet tas nenozīmē, ka šis modelis nav jāuzlabo. Kā darba grupa ir secinājusi, virkne uzlabojumu ir nepieciešami jau šobrīd un tam nav saistības ar prezidenta ievēlēšanas modeļa maiņu.

Pasludina sēdi par slēgtu.

Deputātu darba grupas vadītājs R. Balodis

Deputātu darba grupas loceklis I. Parādnieks